

ROMA KATOLÍKLÍGI VE

POLÍTÍK FORM

CARL SCHMITT

VakıfBank Kültür Yayınları: 0099
Felsefe: 012

**ROMA KATOLİKLİĞİ VE
POLİTİK FORM**
CARL SCHMITT

Özgün adı
*Römischer Katholizismus und
Politische Form*
Türkçesi
Gültekin Yıldız

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulamaa
Faruk Özcan

Kitap Editörü
**Dr. Hasan Aksakal
Dr. Bilge Karbi**

Son Okuma
Burhan Yüksekkaş

VakıfBank Kültür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2021
© 1923, 1925, 1984 Klett-Cotta - J.G.
Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger
GmbH, Stuttgart

ISBN 978-625-7447-04-1

*Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank
Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım
amacıyla, kaynak göstermek şartıyla
yapılacak sınırlı alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve
mali hakları saklıdır.*

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Adres: Güzeltepe Mahallesi Mareşal
Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Temmuz 2021

ROMA KATOLİKLİĞİ VE POLİTİK FORM

CARL SCHMITT

TÜRKÇESİ
GÜLTEKİN YILDIZ

CARL SCHMITT

20. yüzyılın önde gelen hukuk ve siyaset teorisyenlerinden biri olan Carl Schmitt (11 Temmuz 1888-7 Nisan 1985) Plettenberg, Westphalia'da dünyaya geldi. Wilhelm Prusya'sından Weimar Cumhuriyetine uzanan sancılı bir çağda Berlin, Münih ve Strazburg'da siyaset bilim ve hukuk öğrenimi gördü. 1933'te Berlin Üniversitesinde hukuk profesörlüğüne atandı. Aynı yıl Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) üyesi oldu. İkinci Dünya Savaşının sonuna dek Nazizmle bağlarını koparmayan Schmitt, siyasal düşünceye dost-düşman, olağanüstü hâl, politik romantizm gibi kavramlar etrafında pek çok tartışma ve kavramsallaştırma sundu. Schmitt'in *Hamlet ya da Hekuba*'yla beraber VBKY tarafından okura sunulan kitapları arasında *Kara ve Deniz: Bir Dünya Tarihi İncelemesi* ile *Roma Katolikliği ve Politik Form* adlı eserleri bulunmaktadır.

GÜLTEKİN YILDIZ

1973'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Özel Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde öğrenim gördü. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yakınçağ Tarihi bilim dalında yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde 1998 yılında başladığı akademik kariyerine, 2010 yılından beri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde devam etmektedir. Prof. Dr. Gültekin Yıldız'ın Yakın Çağ askerî tarihi, ceza infaz tarihi ve düşünce tarihi alanlarında Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmış pek çok bilimsel çalışması bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Çevirenin Önsözü	7
Roma Katolikliği ve Politik Form	13
Kronoloji	51

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Paul Ricoeur, “yorum ile amaçlananın, yorumlanan metnin ait olduğu devrin kültürü ile yorumcunun dünya resmi arasındaki mesafeyi ortadan kaldırmak olduğunu” söyler. Ona göre, bu ancak yorumcunun metni kendisinin kılmasıyla, yani kendisini ötekini anlamak aracılığıyla anlamasıyla mümkündür. Bu yüzden her hermenötik, açık veya örtük bir biçimde, ötekileri anlamak aracılığıyla kendisini anlamaktır.

Kıta içine sıkışmışlık hâlimden kurtulmak ve kendi içindeki bölünmüşlüğü bir birlik hâline sokmak için Kıtaya meydan okuyan Prusya’da doğup tahsil gören Carl Schmitt, Prusya mirasını devralıp kaybedilen Dünya Savaşının ardından intikam ateşiyle daha da saldırganlaşan Nazi Almanya’sının fikir babalarından biriydi. Schmitt, vatandaşı olduğu Almanya adına düşünürken Kıtada, bir Katolik olarak manen bağlı olduğu Roma Katolikliği adına düşünürken ise hem Almanya’da hem Kıtada kuşatılmışlığı hissediyordu. Artık İngiltere’nin ve onun motorluğunu yaptığı “ekonomik-teknik” aklın hâkim olduğu bir dünyada Almanya’yı, siyasî-hukukî iradeyi, içkin değil, aşkın bir iktidar telâkkisini savunmak, Schmitt’i hem “muhafazakâr” hem de “devrimci” yapmaktaydı.

Ricoeur’ün yukarıda değindiğimiz tarifine dönersek, elinizdeki de dâhil, Schmitt’in metinlerini anlamak ancak benzer bir kuşatılmışlık tecrübesi içinde, muhafazakâr olmanın isyan etmek anlamına da geldiği bir tarihî vaziyet içinde mümkündür, diyebiliriz. Schmitt’i İkinci Dünya Savaşı sonundan yirminci yüzyılın sonlarına kadar yok sayan Anglo-Amerikan fikir âlemi-

nin, ona ihtiyaç duymayacak kadar galip ve muktedir olduğu için bunu yaptığı söylenebileceği gibi, Schmitt'in metinleriyle tesadüfen ya da iz sürüp tanışan ve onlarla alışverişe giren her bir okuyucunun da ona ihtiyaç duyacak kadar mağlup ve mâdun olduğu söylenebilir.

Bununla beraber, 11 Eylül'den sonra vaziyet değiştiği ve Atlantik-ötesindeki muktedirlerin de Schmitt'in yazdıklarını hatırladığı, “yeni muhafazakâr” (*neo-conservative/neo-con*) fikir çevresinde ona atıfların arttığı, Avrupa ve ABD üniversitelerinde onun eserleri hakkında incelemelerin kaleme alındığı da belirtilmelidir. Schmitt'e sahip çıkan bu son grup, Ricoeur'ün hermenötikçi yorum analizini oldukça zorlayarak onu kendileri üzerinden anlamak yerine kendilerini ona söyletmek isteyenlerdir. Global hegemonyanın adına “yeni muhafazakârlık” (*neo-conservativism*) denen yeni söylemini üretenler, hocaları Leo Strauss'u Amerika'ya gönderen referans mektubunun sahibi Carl Schmitt'i de hatırlama ihtiyacını hissetmiştir. Tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrasında benzer bir entelektüel akıbete uğrayan Schmitt'in çağdaşı Martin Heidegger'i hatırladıkları gibi. Her ikisi hakkındaki “Nazilere destek vermek”, “Adolf Hitler'i iktidara getiren zemini hazırlamak” ve “anti-semitizme karşı tavır almamak, hatta ona destek vermek” gibi suçlamalar yürürlükten kaldırılmadıysa da, “yeni imparatorluk” ütopyasının “karar anı” ya da 911/olağanüstü hâl arayışı yaklaşık yarım yüzyıldır İngilizce konuşulan dünyada yok sayılan her iki düşünürü de “akademik/entelektüel piyasaya” tekrar dâhil etmiştir. SSCB sonrası dünyada global kapitalizmin sebep olduğu sosyal problemlere cevap vermek için “daha güçlü bir devlet”e ve “milliyetçilik”e sarılan eskinin sol Hegelcilerinin de katılmasıyla, başta Schmitt olmak üzere, iki dünya savaşı arasındaki dönemde “muhafazakâr devrimci” olarak adlandırılan Alman düşünce çevresine rağbet artmıştır.

Bismarck Prusya'sında yürürlüğe sokulan Katoliklik karşıtı *Kulturkampf* (kültür mücadelesi) uygulamaları döneminde yetiş-

miş bir Katolik azınlık mensubu olsa da, Schmitt'in entelektüel hayatı, Avrupa din ve siyaset tarihinde keskin örnekleri çok olan, dar mezhepçi bir azınlık ayrılıkçılığı (sekteryenlik) çizgisini takip etmemiştir. Bununla beraber, o fikren bir radikaldır ve muhalefet ettiği şeylerin listesi bir hayli uzundur. Hiç şüphe yok ki, Schmitt, çok partili parlamenter demokrasinin ülkesinde ve Avrupa'da Dünya Savaşı sonrasında gördüğü suretlerine muhaliftir. Tıpkı Almanya'da Birinci Dünya Savaşındaki mağlubiyet sonrasında kurulan Weimar Cumhuriyetinde güçlü bir politik alternatif olarak beliren ve proleter sınıf diktatörlüğünü yücelten sosyalizme karşı olduğu gibi. Schmitt'in ekonomik krizlerle sallanan iki dünya savaşı arası Almanya'sında büyük sermaye çevreleriyle ünsiyeti olduğu söylenebilir, ancak kendisinin ve nesildaşı diğer bazı muhafazakâr Alman mütefekkirlerin tanımlamasıyla "ekonomik akıl" da, "teknik akıl" da, muhalefet ettikleri listesinden hiç düşmemiştir.

Ömrünün ilk yarısında inanmış bir Katolik ya da en azından Katolik kültürüne aşina biri olarak "kozmpolit" (cihanşümul) bir dünya tasavvuruna sahip gözüken Carl Schmitt, İngiltere ve/veya ABD hegemonyası altında bir dünya devletine de, Milletler Cemiyeti'ne de, kapitalist dünya ekonomisinin millî devletleri ortadan kaldıran depolitizasyonuna da karşıdır. Schmitt elbette bir teolog değildir ya da bir Katolik hukuk adamı. Lâkin başlangıçta bir bilim felsefesi olarak ortaya çıkan pozitivismizmin bu sınırların ötesine geçerek hukuka ve siyaset teorisine sirayetine de muhaliftir. Şahıs ve grup hâkimiyetini pekiştirdiğini düşündüğü "nötr devlet" anlayışı da, hukukî pozitivismizmin eseri "kanun devleti" de onun pek çok eserinde sistematik olarak tenkit ettiği temel olgulardandır.

Bu kadar uzun bir muhalefet listesi barındıran Schmitt külliyyatının, kendilerine göre seçme yapabilecek pek çok politik gruba fikrî lojistik sağlmasına da şaşmamak gerekir. Ne kadar politik duruş varsa Schmitt'in âsârına ulaşan o kadar yorum yolu olduğunu kabul etsek de, onun "bütün"de karşı durduğunu tes-

bit etmeden bir ya da iki muhalefet maddesini seçip almanın sefaletini de vurgulamak onun hatırasına vazifemiz sayılmalıdır.

Roma Katolikliği ve Politik Form, Schmitt'in Katolik Kilisesine daha yakın durduğu 1920'lerde kaleme aldığı bir incelemedir. Schmitt'in hâlen Türkçede mevcut bütün eserlerinin Almandada ilk baskıları da bu yıllarda yayınlanmıştır. Adından da anlaşılacağı gibi, Schmitt bu kitapta, Roma Katolik Kilisesinin tarih üstü/tarih ötesi dinî rolünü ve davetini değil, Roma sonrası Avrupa tarihinde işgal ettiği siyasî rolü ele alır. Ancak, üzerinde yoğunlaştığı tarihî devir, Katolik Kilisesinin Kıta sathında hâkim olduğu değil, Protestan ve Pürüten fırkaların ona muhalefetini tevarüsen (sui) istimal eden seküler siyasî ve iktisadî aktörler lehine güç kaybettiği “modern zamanlar”dır. Çünkü Schmitt için esas aciliyeti olan, 1920'lerin Almanya ve Avrupa'sında hegemonya kurmakta olduğuna inandığı politik aktörlere ve onların dünya tasavvurları ile söylemlerine karşı Roma Katolik Kilisesinin temsil ettiği “ruh” ya da “duruş”tan mülhem bir muhalefet zemini oluşturmaktır.

Kapitalist ekonomizme karşı Katolik hukukunun siyasîliğini, hâkim Anglo-Sakson felsefesi ve bilimin ampirisist fizikçiliğine karşı Katolik itikadının metafiziğini, modern teknik-ekonomik aklın iktidar subjesini gizleyen görünüşte anonim rasyonelliğine karşı Katolik Kilisesinin siyasî-hukukî rasyonelliğini hatırlamaya ve hatırlatmaya çalışır. Belki de bu incelemenin en can alıcı tesbiti olarak, kapitalist ekonomi çağında sermayedar patronun ve ona muhalif proleterin ekonomi merkezli dünya tasavvurlarına dikkat çeker; Lenin'in elektrifikasyon projesinde ise onun yıkmaya çalıştığı âlemi bir başka surette yeniden ürettiğini görür. Makinenin geleneksizliğini, Protestan tüccarın yersiz-yurtsuzluğunu, hususî mülkiyeti teminat altına alan şahıs hukukunun amme hukukuna galebesini, dinî tecrübenin ve itikadın şahsileşmesiyle her şeyi hususileştiren kapitalist hayat tarzının irtibatını; Roma Katolik Kilisesinin hâkim olmadığı bir dünyanın tezahürleri olarak meseleştirir. Katolik Kilisesinin

günahı olarak gösterilen siyasî hâkimiyet arzusu ve şaşaa merakına karşılık ise Aydınlanmanın arka planında yeşeren seçilmişlik fikrine dayalı aristokratik bâtinî grupların sıradan insana dönük müstehzi tavrını gündeme getirir.

Heidegger'in Hristiyanlık öncesi Germen paganlığında arayıp bulduğu, siyasetin sol kulvarında yer almış, çoğu Alman Yahudisi olan Heidegger talebelerinin ise varoluşçuluk ve sonra çevrecilik olarak formüle ettiği direnç odağını, Schmitt, Katolik Kilisesinin kendisinde değil, onun "temsil ettiğinde" bulmaya çalışmıştır da denebilir. Çünkü Schmitt, ister kapitalist, ister sosyalist açıdan ifade edilsin, ekonomik-teknik olanın içkinliğine (*Immanenz*) karşı vücuda takaddüm eden fikrin (*Idee*) aşkını savunmaktadır. Nazilerin "cemaat olarak halk" (*Volksgemeinschaft*) telâkkisine karşı, o, hukukî-siyasî olanın aşkını kurucu unsur olarak öne çıkarır ve "*Staat, Bewegung, Volk*" (Devlet, Hareket, Halk) sloganını formüle eder. Nazi Almanya'sının resmî merasimlerde Partinin rengi olan kahverengi yerine Katolikliğin siyah rengini taşıyan kıyafetler içinde arz-ı endam etmeye devam etmesi de, bu farkın küçük ama mühim bir tezahürüdür.

Schmitt'in bu metni, Katoliklik-Protestanlık ekseninde başlı başına bir Avrupa tarihi tartışması gibi gözükse de, son devir Türkiye tarihinde birbirine zıtmış görüntüsü veren siyasî/fikrî fırkalar hakkında da bizi bir değerlendirme yapmaya sürükler. Geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet devirlerinin o bildik "Batının teknolojisini alıp ahlâkını almamak" sloganını benimsemekte sızıntı çekmemiş olan Türkiye "muhafazakârları"na Schmitt'in bu metninin söyleyecek çok şeyi vardır. Tıpkı son iki asırlık Avrupa düşüncesinin arkasındaki teolojik ve metafizik mirası bilmeden ya da onu yok sayarak Aydınlanmayı ve laikliği "Engizisyon"la bir gecede hesaplaşmaktan ibaret gibi gösteren Batıcılık iddiasındaki elitine olduğu gibi. Sadece muhafazakâr ve Katolik kökenli bir yazar olan Schmitt'in bu metnini değil, esasen en müfrit Kilise ve Hristiyanlık muhalifi Avrupalı edip ya da filozofların meramını

anlamak için dahi, Avrupa sekülerizminin ne ile hesaplaştığı, yani Roma Katolik Kilisesinin ve Hristiyan itikadının Avrupa tarihinde oynadığı rol hakkında az ya da çok bir bilgi sahibi olmak şarttır.

Carl Schmitt'in bu metni de, tıpkı külliyyatının diğer bileşenleri gibi, onun içinde yaşadığı çağın bir çocuğu, yani kadim tabirle bir *ibnu'l-vakt* olduğu kadar, çağının ruhunu anlayıp ona sahip olmaya çalışan bir *ebu'l-vakt* olduğunu da göstermektedir. Schmitt bir akademisyen, bir filozoftur; ama en başta derdi olan, kasdı olan bir insandır. Onun Katolikliği, Almanlığı, 1930'larda savunduğu siyasî fikirleri, elbette tarihî Schmitt suretini inşa eden hassalarıdır. Ancak Schmitt'in "muhafaza" etmeye çalıştığı esas, kadimdir.

Ricoeur'ün başta değindiğimiz tarifiyle onun metinlerini kendi malı kılmak için okuyucusunda bulunması gereken en önemli vasıf da bizce şudur: İnsanlığa dair kadim olanı keşf ve muhafaza etmek. Schmitt'i Avrupa düşünce tarihinin, felsefe tarihinin, Hegel sonrası Alman idealist düşüncesinin, Katolik teolojisinin, Nazi Almanya'sının bir parçası olarak akademik araştırmaya ya da politik hesaplaşmalara mevzu kılmadan önce ve sonra, esas yapılması gereken, onun bu derdini anlamaya çalışmak olmalıdır. Çünkü bütün bir iktidar methiyesine, devlet müdafaasına, iki dünya savaşı arası devrin totaliter *Zeitgeist*ına mahsus yazıp çizdiklerine rağmen, Schmitt'i bugün mütehakimlerden çok mâdunlara, kuşatılmışlara, depolitize edilerek istismar edilen insanlara yakın kılan, onun da kendini böyle hissedişidir.

İlk baskısı, Schmitt'in bir diğer eseri olan *Kara ve Deniz* ile birlikte on iki sene önce yayınlanmış olan bu eserin yeniden okurlarla buluşmasına fırsat sağlayan VakıfBank Kültür Yayınları'na teşekkür ederim.

Gültekin YILDIZ
İstanbul, Ocak 2021